

Віняр Г. М.

***Хвилюють, маюють, квітують поля –
добридень тобі, Україно моя!***

З глибини віків наші пращури з особливою увагою і шанобливістю ставилися до мовних етикетних виразів, зокрема вітань, вірили в магічну силу, яка таїться у кожному слові, жили переконаннями, що добре слово потрібне людині, як хліб і сіль, як жива вода. Неспроста кажуть: "Заговори, щоб я тебе побачив".

В Україні, зокрема в селах, з давніх-давен вітання було ознакою вихованості і шляхетності. Навіть незнайому людину зустрічали в селі щирим і світлим "Добрий день!" На жаль, ця добра традиція поступово відмирає. Проте бувають ситуації, коли, на думку А. П. Коваль, не можна не привітатися з людиною, яку бачиш уперше. Це буває тоді, коли ми приходимо в яку-небудь установу в офіційній, службовій або приватній справі. Ми спочатку вітаємося, а вже потім починаємо розмову. З незнайомими вітаються у приймальні лікаря, в купе вагона, в їдальні за одним столом. Так само у товаристві, де багато незнайомих людей, слід одразу ж зробити загальний уклін (трохи схилити голову) і привітатися.

На роботі нам доводиться зустрічатися з окремими людьми по кілька разів на день. У нас прийнято вітатися один раз, проте, якщо до вечора ви зустрілися вже в іншій ситуації, – в театрі чи гостях – треба привітатися знову.

Вибір вітального виразу залежить від різних чинників. По-перше, від часу вітання. Вранці ми обов'язково скористаємося формами ***Добрий ранок!*** або ***Доброго ранку!*** (вважається, що другий вираз звучить м'якше, теплішу ніж перший, хоча обидві форми є нормативними). Це усічені вирази від побажань ***Я бажаю вам доброго ранку!***, ***Хай буде вам добрий ранок!*** Можливий також варіант ***З добрим ранком вас!***

Удень до наших послуг – ***Добрий день!*** (***Доброго дня!***), ***Добридень!*** (***На добридень!***), ***День добрий!*** З них у високій тональності (на урочистих зібраннях) вживається лише перша з наведених форм. У нейтральній і звичайній ситуації (в установі, магазині) доречними є перша і друга форми; у сім'ї, у дружньому товаристві можна вживати будь-яке з наведених вище вітань. Щодо форми ***Здрастуйте!***, успадкованої від церковнослов'янської мови і активно вживаної в російській мові, то в результаті спрощення незручних для вимови груп приголосних (пор. рос. ***Здравствуйте!***) у цьому слові від кореня "здоров'я" мало що залишилося. Через те дослідники українського мовного етикету не радять його використовувати. Натомість здавна по-українському на вітання ***Добрий день!***,

Добрий ранок!, Добрий вечір! відповідали **Доброго здоров'я!** І це було прекрасно, бо цим бажалося людині найдорожчого - здоров'я.

А як відповідаємо ми? Нагадати?

- **Добрий день!**
- **Добрий...**

"Звідки взялося у нас це дивне скорочення?" – запитує мовознавець А. П. Коваль. І відповідає: "З хашів наших бюрократичних, де безліч людей відсиджує години своєї "роботи", створюючи враження крайньої зайнятості ("ніколи й повністю привітатися"...). Його винайшли ті чиновники, які розмовляють переважно по-російськи або суржилом (вони не знають, що треба сказати ввічливо і приязно **Доброго здоров'я!** чи **Доброго дня!**, а не буркнути недбало **Добрий...**)".

В неофіційній сфері наші вітання можуть мати зменшено-пестливі суфікси: **Моє шануваннячко! Доброго здоров'ячка! Здоровенькі були!** Хоча остання форма, ніжна, щира, після відомого старшому поколінню гумористичного дуету "Штепсель і Тарапунька" набула зниженого колориту і фактично втратила етикетне значення. Вираз **Доброго здоров'я!** став традиційним привітанням, хоча може звучати як відповідь на привітання:

З надвечір'я визирає ніч.

Виповнився, визрів ярий обрій.

Не колишеться.

Не мріє.

Не струмить...

- **Добрий вечір!**

- **Доброго здоров'я.**

(В. Стус. Дорога...)

Можлива також форма **Добре здоров'я! Дай, Боже, здоров'я!**

Увечері знадобляться вітання **Добрий вечір! (Вечір добрий!) Добривечір!** Якщо прикметник *добрий* стоїть на другому місці, то цим підкреслюється побажання доброго дня, вечора, а сама форма вітання набуває фамільярного звучання і не використовується у високій та нейтральній тональності. Значно рідше використовуються стягнені форми **Добридень! Добривечір!**, які надають вітанням урочистості і піднесеного настрою. Справді:

Як це мало – сказати: **"Добридень"**.

Як на диво багато в цьому слові,

Бо воно аж по вінці сповнене

(Перехлюпується, вишумовує)
І надіями, і тривогами,
І запеклими вболіваннями
За людський, справді добрий день!
Хай же день буде з чистого неба,
Із струнких, ніби мислі, тополь,
Із пекучих солоних невдач
Та прийдешніх манливих здобутків
А **"добридень"** – добридень,
Коли іскри летять з-під ніг,
І земля хитається палубою
Од моєї швидкої ходи,
І скоряється владній волі
Всяке діло, узяте в руки...
Хай же прийде шалений вік
Мій вогнистий, мій спраглий
"добридень!"

(І. Драч)

Кожному з нас доводилось чути (і не раз!) вітання Салют!, часто вживане у французькій мові. В Україні воно дуже популярне серед молоді, є елементом молодіжного жаргону. Це звертання передає взаємини повної невимушеності, рівності, фамільярності, а тому можливе лише між близькими людьми. Однак перш ніж вживати його, варто добре подумати, чи доречний і виправданий ваш вибір.

Досить часто юнаки й дівчата вдаються також до послуг вітань **Привіт!** і **Здрастуйте!**, але вживають їх з порушенням норм сучасної української літературної мови. Замість нормативних формул чуємо зросійщені варіанти **Привет!**, **Здрасте!**. Подібні вітання, без сумніву, руйнують традиційний "фонд" українських вітань. Їх варто уникати, якщо хочемо бути людьми шляхетними.

Ганна ВІНЯР,
доцент, завідувача кафедрою
української мови
педуніверситету